

21

เติบโตด้วย หัวใจสังคมสงเคราะห์

สุรางค์ เอกโชติ

อดีตหัวหน้าผู้ตรวจราชการ กรมราชทัณฑ์
สังคมสงเคราะห์ 2509-2512

ในสมัยก่อน ผู้ใหญ่มักจะตั้งคำถามกับเด็กว่า โตขึ้นอยากจะเป็นอะไร คำตอบที่ได้ยินเสมอๆ ก็คือ คุณครู คุณหมอ แต่คงไม่มีใครอยากเป็นนักสังคมสงเคราะห์ เพราะคนทั่วไปไม่ค่อยจะเคยได้ยินชื่อ เมื่อดิฉันได้เข้ามาเรียนคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดิฉันก็มักจะถูกถามอยู่เสมอว่า จบแล้วจะไปทำงานอะไร

เมื่อจบใหม่ๆ ดิฉันได้สอบสัมภาษณ์เข้าทำงานที่โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัยเป็นแห่งแรก ในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ มีหน้าที่หลักคือ การติดต่อประสานงานกับสถานสงเคราะห์ เพื่อนำนักเรียน ชั้น ป.7 ม.1 ม.2 และ ม.3 ไปทำงานช่วยเหลือคนหูหนวก คนชรา บ้านเทพ และสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน พญาไท ในวันเสาร์ พานักเรียนไปสอนหนังสือที่ชุมชนแออัด จารุรัตน์ ประตูน้ํา หน้าที่เสริมคือ พูดคุยกับเด็กๆ แลกเปลี่ยนและรับฟัง ปัญหาของนักเรียนที่นี่

ดิฉันได้มีโอกาสร่วมงานอยู่ประมาณ 2 ปี ด้วยความสนุกสนาน พอถึงปี 2514 กรมราชทัณฑ์ประกาศรับสมัคร นักสังคมสงเคราะห์ตรี ดิฉันไปสอบด้วยความสงสัย และเดียงสาว่ากรมนี้จะรับนักสังคมสงเคราะห์ไปทำอะไร กรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้กระทำความผิด

ส่วนนักสังคมสงเคราะห์ที่ได้ร่ำเรียนมา 4 ปี ทำหน้าที่ช่วยเหลือคนที่มีปัญหา พอได้เข้าไปทำงานแล้วจึงถึงบางอ้อว่า คนที่กระทำผิด คือคนที่มีปัญหา ถ้าจะควบคุมผู้กระทำผิดให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว เราต้องรู้ว่า เขา (ผู้กระทำผิด) คือใคร มีประวัติความเป็นมาของชีวิตอย่างไร จนถึงพฤติกรรมการกระทำผิด

เมื่อได้บรรจุเข้าทำงานที่กรมราชทัณฑ์แล้ว หัวหน้างานก็มอบหมายให้ทำหน้าที่สอบประวัติผู้ต้องขังวัยหนุ่ม โดยเดินทางไปที่เรือนจำกลางนครปฐมทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ และทำการสอบประวัติผู้ต้องขังคนแล้วคนเล่า แล้วกลับมาเรียงเรียงรายละเอียด เพื่อนำสู่คณะกรรมการคัดย้ายผู้ต้องขังไปอยู่เรือนจำอื่น

ระหว่างทำงานทั้งเจ้านายและผู้ร่วมงานจากสาขาวิชาชีพอื่นๆ ก็พูดเปรยๆ ว่า นักสังคมสงเคราะห์ถูกผู้ต้องขังหลอก นิ่งฟังผู้ต้องขังโกหกอย่างนี้เราก็ทำได้ ไม่เห็นต้องใช้นักสังคมสงเคราะห์เลย แต่พอให้คนเหล่านั้นทำ กลับทำไม่ได้ เพราะกว่าจะได้ข้อมูลจากผู้ต้องขัง ไม่ใช่ของง่าย ๆ มันต้องมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจคน มีเทคนิคเฉพาะตัวที่ได้จากการพบคนบ่อยๆ

นับวันก็จะเกิดความชำนาญขึ้น จนเป็นนักสังคมสงเคราะห์ 4 และ 5 หัวหน้างานคุมประพฤติ หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ หัวหน้าฝ่ายอัตรากำลัง ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการฝึกวิชาชีพ จนได้รับตำแหน่งผู้ตรวจราชการกรมราชทัณฑ์ และตำแหน่งสุดท้าย หัวหน้าผู้ตรวจราชการ กรมราชทัณฑ์

ขอเรียนตรงๆ ว่าทุกตำแหน่งงานของดิฉันได้ใช้หลักการสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นพื้นฐานวิชาชีพเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิง และประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการสอบสวน หาข้อเท็จจริง เพื่อจะลงโทษไม่ว่าผู้ต้องขัง หรือเจ้าหน้าที่หลักการสังคมสงเคราะห์จึงใช้ได้อยู่เสมอ อย่างไม่เสื่อมคลาย

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่จะให้คนกระทำผิดเปิดปากเล่าข้อเท็จจริงให้ฟัง ต้องใช้เทคนิคการ Fact Finding นำหลักธรรมของทุกๆ ศาสนา

เข้ามา นำหลักกฎหมายมาอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายๆ ตลอดจนการแสดงถึงความมีน้ำใจไมตรี เป็นพวกพ้องเดียวกัน เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ จนกระทั่งผู้กระทำผิดสบายใจ

แม้ว่ากรมราชทัณฑ์จะมีตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์มากกว่า 40 ปี แต่งานสังคมสงเคราะห์ของกรมราชทัณฑ์ยังไม่เป็นรูปร่าง ดิฉันพยายามให้ความเห็นแก่ผู้บริหารอยู่เสมอๆ ว่า นักสังคมสงเคราะห์ ควรจะอยู่ที่ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ด้วยเหตุผลว่าฝ่ายนี้จำเป็นต้องรู้ข้อมูลผู้ต้องขังอย่างละเอียด ว่าใครสมควรที่จะได้รับความช่วยเหลือในระหว่างต้องโทษและหลังพ้นโทษ เช่น การสงเคราะห์บุตร การจัดหาของใช้ประจำวัน ขาดการติดต่อเยี่ยมญาติ ขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสทางการประกอบอาชีพ และควรได้รับการแก้ไขเยียวยาอย่างไร เพื่อจะได้นำวิชาความรู้ไปใช้เมื่อภายหลังพ้นโทษ

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีได้เห็นการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมถูกต้อง งานสังคมสงเคราะห์ถูกนำไปฝากไว้กับส่วนสวัสดิการและการสงเคราะห์ เนื่องจากชื่อของการ “สงเคราะห์” อาจคล้องจองกัน ตามหลักการที่เหมาะสม นักวิชาชีพต่างๆ จะต้องได้รับการคุ้มครองให้ทำงานในวิชาชีพเป็นหลัก จะถูกใช้ให้ทำนอกวิชาชีพไม่ได้ ในประเทศไทยปัจจุบันก็มีศาลปกครองแล้ว หากหน่วยงานใดใช้นักสังคมสงเคราะห์หรือนักวิชาชีพอื่นในทางที่ไม่เหมาะสม นักวิชาชีพก็สามารถฟ้องศาลปกครองเพื่อปกป้องตนเองและวิชาชีพได้

ความที่ดิฉันอยู่เฉยๆ ไม่เป็น แม้เกษียณอายุราชการแล้ว ก็ยังอยากทำงานสังคมสงเคราะห์ ดิฉันจึงไปสมัครเป็นที่ปรึกษาอิสระประเภท B หมายเลข 2433 เมื่อ 6 สิงหาคม 2550 ที่กระทรวงการคลัง เพื่อหวังที่จะให้หน่วยราชการจ้างไปเป็นที่ปรึกษา โดยใช้เงินงบประมาณตามที่กระทรวงการคลังวางระเบียบและอัตราจ้างไว้ และตั้งความหวังไว้เป็นอย่างมากว่าจะได้ทำงานที่ตนเองรักกับทุกหน่วยราชการให้เกิดประโยชน์ต่อแผ่นดินตลอดไป แต่ก็ยังไม่มีใครมาจ้าง อาจ

เป็นเพราะเขาเห็นว่า งานสังคมสงเคราะห์ ใดๆ ก็ทำได้ ท่านว่าจริงไหม? ถ้าเป็นความจริงคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ก็คงเลิกสอนหนังสือไปนานแล้ว

นอกจากนั้น ดิฉันยังได้ไปสมัครเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดพิษณุโลก ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทในคดีแพ่ง ฟ้องเรียกค่าเสียหาย ผิดสัญญาเช่าซื้อ เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา คดีอาญาก็มี บุกรุก ขั้บรถยนต์ประมาท ฯลฯ และ ส่วนใหญ่จำเลยจะประทับใจ เพราะดิฉันมักจะมองเข้าไปถึงความจริงว่า

หากสัญญาประนีประนอมออกมาแล้ว จำเลยสามารถปฏิบัติตามสัญญาได้หรือไม่ หากทำไม่ได้ก็จะพยายามหาทางออก เจรจา ต่อรอง กับโจทก์ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และความเป็นไปได้อย่างมากที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะดิฉันได้นำหลักการบริหาร มาผสมผสานลงไปกับหลักการสังคมสงเคราะห์

มีอยู่คดีหนึ่งที่ดิฉันภาคภูมิใจมาก วันนั้นเวลา 11.00 น. คู่กรณีเดินเข้ามาในห้องไกล่เกลี่ยด้วยใบหน้าสีแดงก่ำ ปากสั่น ตัวสั่น นางสาวพร้อมด้วยหลานชาย สะใภ้ อีก 4-5 คน เป็นจำเลย เดินตรงเข้ามานั่งเก้าอี้ ทางขวามือ ส่วนหลานชายเป็นโจทก์ พร้อมด้วยทนายความ นั่งทางซ้ายมือของดิฉัน

ทันทีที่เห็นพวกเขา สมองของดิฉันถูกพลิกเป็นแผ่นๆ เหมือนคนเปิดหนังสืออ่าน ในใจของดิฉันถามตัวเองว่าจะใช้บทบาทอะไรในการประนีประนอมคู่พิพาทคู่นี้ ผู้ตรวจ? หัวหน้าผู้ตรวจ? นักสังคมสงเคราะห์? ฯลฯ ดิฉันตัดสินใจเลือกใช้บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ทันที

เมื่อดิฉันได้แนะนำตัวเอง และได้พูดคุยให้ทั้งสองฝ่ายคลายความโกรธ แสดงความเห็นอกเห็นใจจำเลย ในฐานะมีศักดิ์เป็นหน้าของโจทก์ มีอาวุโส ดิฉันได้นำหลักธรรมเข้ามาแสดงให้เห็นบาปบุญคุณโทษ และได้รับฟังเหตุผล ความต้องการของทั้งสองฝ่ายแล้ว พวกเรานั่งคุยกันจนถึงเวลา 15.00 น. สร้างทางเลือกให้ 3 ทาง และให้ทั้งสองฝ่ายกลับไป

ไตร่ตรองดูแม้ดูเหมือนว่าต่างฝ่ายต่างยังไม่ยอมกันและขอให้หาเรื่องขึ้น
สู่กระบวนการพิจารณาก็ตาม

แต่ในวันรุ่งขึ้น ทั้ง 2 ฝ่ายมาศาลเข้าห้องพิจารณา ทั้งนางสาว และ
หลานชายต่างก็เป็นฝ่ายบอกกับศาลว่าขอทำสัญญาประนีประนอม
ตามและผู้ประนอมให้คำแนะนำเมื่อวานนี้ มีผลทำให้คดีความที่ต่างฝ่าย
ต่างฟ้องร้องกันไป-มา ยุติลงในบัดดลรวม 4 คดี

เมื่อมาถึงวันนี้ ดิฉันมีความคิดว่า วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ มีความ
สำคัญอย่างมากต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ผู้มีความรู้ได้รับการศึกษา
จากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คุรุภาควิชา ภาควิชาจิต ภาควิชาการแนะนํา มุ่งมั่น
และตั้งใจจริง เข้มแข็ง ไม่ท้อถอย บากบั่น แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่ได้พบ
ด้วยความรู้ ความซื่อสัตย์ ความมีสำนึกในการใช้วิชาชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้
เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

หากจะเปรียบเทียบความสำคัญกับวิชาชีพอื่นๆ แล้ว ความรู้ด้าน
สังคมสงเคราะห์ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวิชาชีพอื่นๆ เลย
ประการสำคัญจุดเด่นของงานสังคมสงเคราะห์เป็นงานสร้างบุญ สร้าง
กุศล เพราะยังให้ก็ยังได้รับอย่างไม่รู้ตัว

**ในโอกาสที่ คณะสังคมสงเคราะห์ ผลิตบัณฑิตมาแล้ว จำนวน
53 รุ่น มีจำนวนนักศึกษาประมาณ 3,000 คน (ประมาณการโดย
บรรณาธิการ) ถ้าเทียบกับคนที่อยู่ในวัยทำงานตอนกำลังรุ่งโรจน์
สมควรที่จะต้องฝึกกำลังเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ในสาขาวิชาชีพ
ให้เกิดความมั่นคงยิ่งขึ้นไป พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลดีต่อสังคม เศรษฐกิจและการเมืองโดย
รวมอีกด้วย**